

Posudek diplomové práce Barbory Šmídové

Časoprostorové vztahy v dětském vyprávění

Odborné práce, které se týkají vývoje řečových dovedností u českých dětí, jsou dosud jen nemnohé. Je proto velmi záslužné, že diplomantka si jako téma své práce zvolila vyprávění tříletých a pětiletých dětí. K tématu přistoupila vybavena studiem odborné literatury, a to především psychologické a naratologické. Text diplomové práce je přehledně členěn na část teoretickou a empirickou, doplněn úvodem, závěrečným shrnutím, bibliografií a přílohami.

V teoretické části diplomantka reprodukuje (a zčásti i kriticky hodnotí) vybrané myšlenky o kognitivním a sociálním vývoji dítěte i o tom, jakou funkci má z ontogenetického hlediska právě vyprávění. V empirické části využívá některých poznatků získaných z odborné literatury a z několika hledisek analyzuje zvukové záznamy vyprávění dětí. V této části práce přináší původní výsledky: v analýze a interpretaci diplomantka dosti úspěšně usiluje o skloubení poznatků z vývojové psychologie a naratologie. Např. jazykové prostředky a prostředky výstavby textu interpretuje především jako doklad o kognitivním i sociálním rozdílu mezi dětmi tříletými a pětiletými. Přesvědčivě též ukazuje, že v zaznamenaných projevech dětí lze doložit některé základní poznatky naratologie, např. hlavními stavebními prvky příběhu jsou postavy a události, důležitost kauzality, resp. kvazikauzality pro koherenci příběhu aj. Jako specifické rysy dětského vyprávění vyzdvihuje užívání vlastních jmen, citoslovcí a především imitaci dialogu, která pomáhá posouvat děj kupředu. Zajímavé jsou i četné drobnější postřehy. Důraz klade zejména na vyjadřování časových a prostorových vztahů v dětských vyprávěních.

Je třeba ocenit, že diplomantka vykonala značné množství intelektuální práce, bohužel se však nevyhnula mnoha nepřesnostem a zjednodušením. Literatura, se kterou pracuje (kterou si zvolila), vznikala v dlouhém časovém rozmezí 70 let (nejstarší je patrně Vygotskij z 30. let dvacátého století, nejnovější Trávníček z r. 2007), jde přitom o práce různě teoreticky orientované, vycházející z velmi různých předpokladů i vědních kontextů; přehledně uspořádat tak různorodé poznatky by bylo nad síly i zkušenějšího badatele. Je zřejmé, že diplomantka měla zájem zasadit svůj vlastní výzkum do širokého kontextu vývojové psychologie a naratologie, prostudovala značné množství titulů, přesto se domnívám, že některé podstatné poznatky tu chybějí. Jsou to především ty, které by našla v literatuře psycholingvistické. V oddíle *Vybrané teoretické přístupy k osvojování řeči* se překvapivě vůbec nezmiňuje o nativismu (který je přes všechny oprávněné výhrady teorií důležitou), snad i proto nepracuje s pojmem jazyková kompetence, který by se mnohde nabízel. Při reprodukování Piagetovy teorie se nezmiňuje o období mezi 18. a 24. měsícem, kdy mozek dítěte dozraje do té míry, že dítě je schopné symbolické hry – a právě to mu otevírá možnost užívat jazyk jako znakový systém. I v oddíle 2.3 je vývoj řeči podán velmi zjednodušeně. Diplomantka nebere v úvahu ani nedávné výzkumy specifických rysů řeči orientované k dítěti

jako primárnímu adresátovi (např. Slančová 2004); i na základě přepisu v přílohách je zřejmé, že ve svém vlastním materiálu by našla řadu příkladů, které by mohly napomoci materiál interpretovat i trochu jinak. Velmi zjednodušeně je podána i teorie mluvnických aktů (s. 28) i Gricovy komunikační maximy (navíc chybí maxima způsobu).

V empirické části práce diplomantka věnuje hodně pozornosti popisu sběru materiálu; při obhajobě by měla podrobněji vyložit metodu vyhodnocování získaných dat. Pokud jde o vyjadřování časových vztahů, bylo by vhodné zřetelněji rozlišovat, jak děti chápou čas lineární (průběžně plynoucí) a čas cyklický (opakující se jevy). Výklad o zájmenu *já* (s. 48) je pojat spíše z hlediska naratologie, pro vývoj dětské řeči (i pro kognitivní vývoj dítěte) je však užívání těchto zájmen (shifterů) důležité i jako doklad toho, že dítě pochopilo, že denotát v tomto případě není fixní.

V posuzované práci jsou i četné formální nedostatky. Některé odkazy na bibliografické údaje se v textu užívají, ale v Seznamu použité literatury uvedeny nejsou, např. Slančová 2004 (s.30), Goffman 1986, Šmídová 2007 (s.31), Stein a Albro 1997, Mancuso 1986, Mandler 1984 (s.91). V Seznamu použité literatury je neplný údaj u U. Eca (1997), u R. Jakobsona (1995), u Labova a Waletzského, nesprávně je uvedený autor Příruční mluvnice češtiny, abecedně je nesprávně zařazený Slovník literární teorie aj.

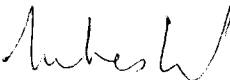
V práci najdeme i četné terminologické nepřesnosti. Např. v jakém významu se užívá termín *výpověď* na s. 34? Odkud je převzat opakovaně užívaný termín *deiktiva* (obvyklé je *deiktika*)? Co je to *samočinné myšlení*? (s. 20). Na s. 21 se uvádí *teologie* místo *teleologie*, na s. 61 *příslovce* místo *citoslovce*.

Ojedinelé nejsou ani překlepy (např. na s.30, 38, 41, 61,) a formulační nedostatky, výjimečné jsou pravopisné chyby (ve slovech *fylogenetický* a *fylogeneze* na s. 12).

Přes uvedené připomínky diplomová práce Barbory Šmídové Časoprostorové vztahy v dětském vyprávění splňuje požadavky kladené na diplomové práce v oboru český jazyk a doporučuji ji k obhajobě.

Navrhované hodnocení: velmi dobře

29. 8. 2008

Iva Nebeská